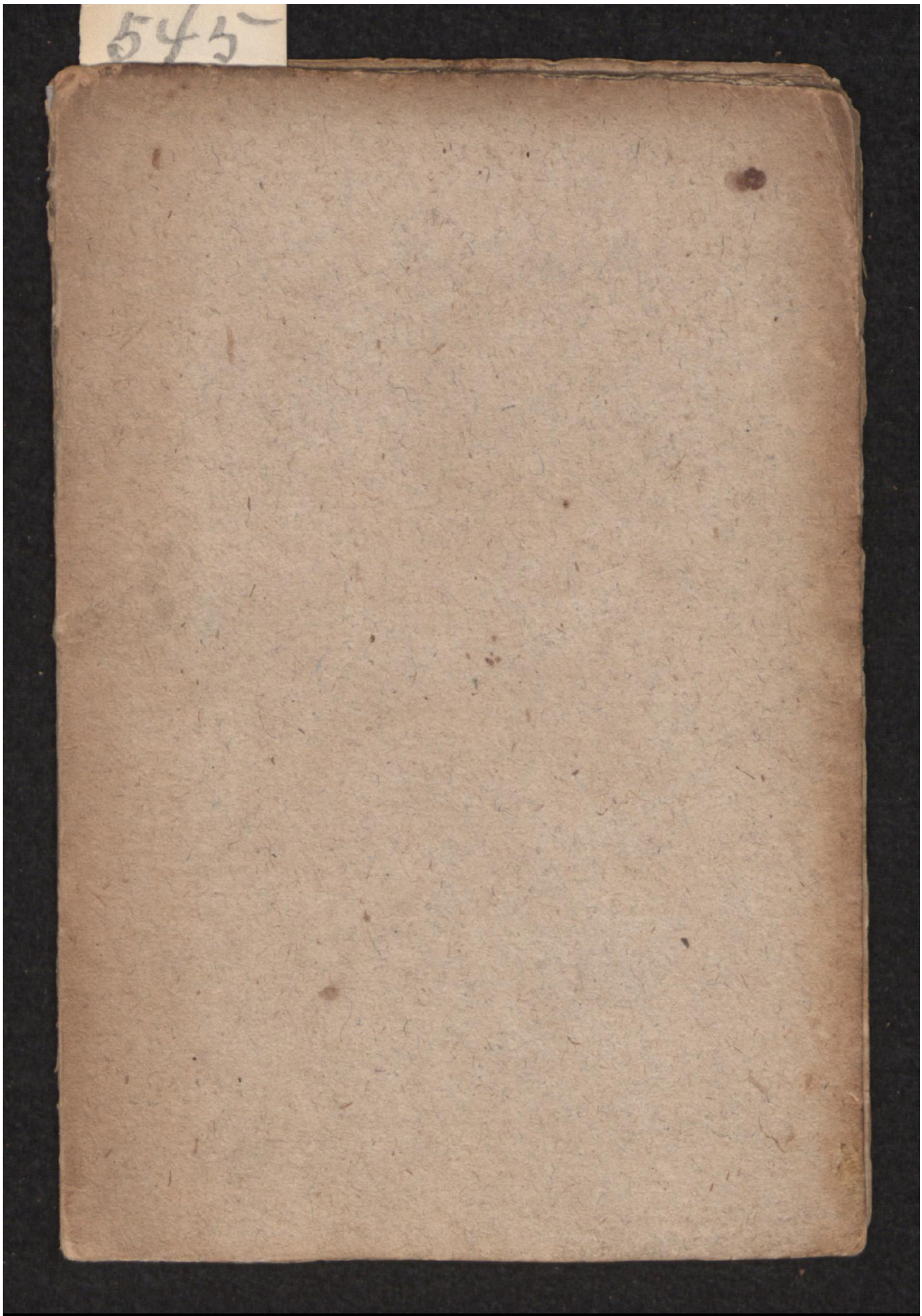
545

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

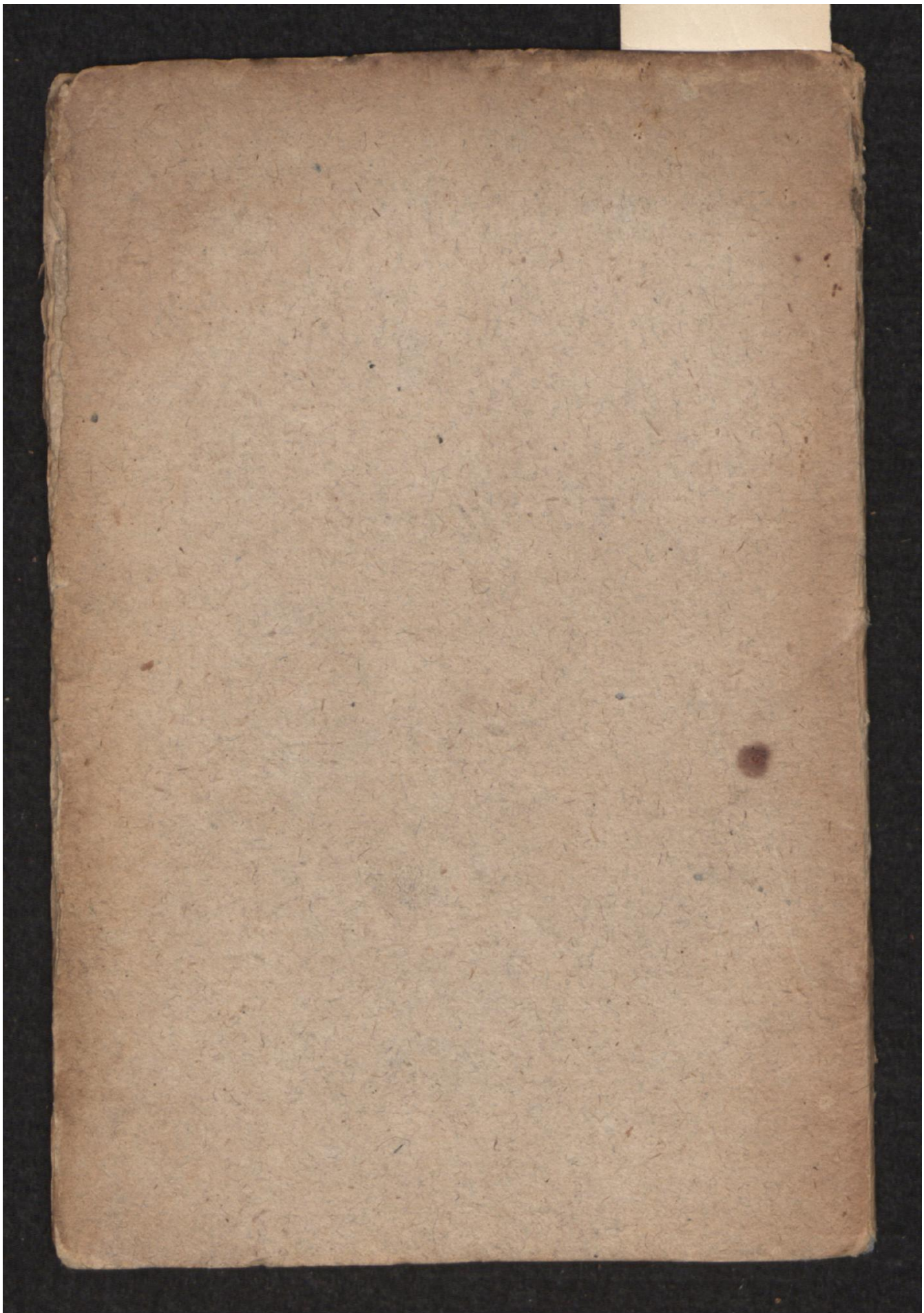

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

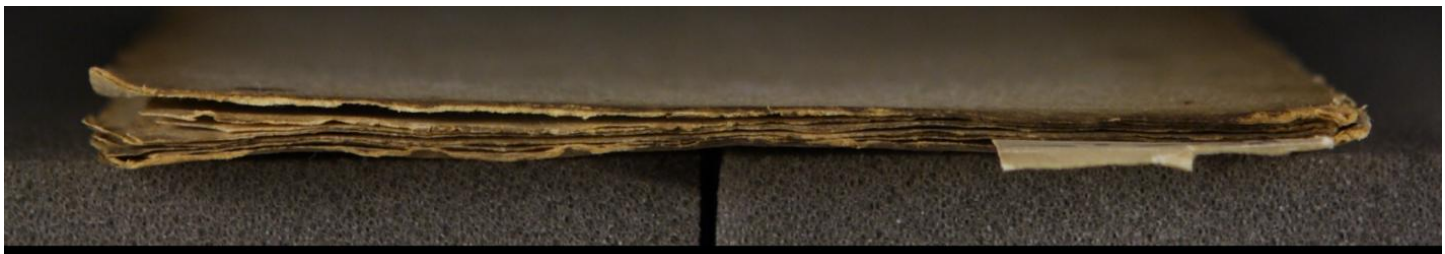

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

DABOK

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

=LN 793

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

ASSERTIONES DE VERA ET SALVTARI POENITENTIA, CVM REFVTATIONE IMPIORVM dogmatum Papistarum & Catharorum de pœnitentia, propositæ in disputationem

á

NICOLAO HEMMINGIO.

Anno 1561.

Disputatio habita d. 3. Aprilis.

HAFNIÆ
APVD CHRISTOPHORVM BARTH.

545

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

I.

CVm dicimus Euangelium esse prædicationem pœnitentiæ & Remissionis peccatorum in nomine Christi, Apostolico significato vocem Euangelii accipimus, & nequaquam pro toto ministerio legis & Euangelii, ac si prædicatio pœnitentiæ pertineret ad legem, & prædicatio remissionis peccatorum ad Euangelium.

2 Immotum enim stat hoc discrimen legis & Euangelii, quòd ut lex prædicat peccantibus damnationem: ita Euangelium pœnitentibus salutem.

3 Prædicatio ergo pœnitentiæ, quæ ad salutem ducit, & prædicatio maledictionis, non sunt eiusdem, hoc est, nec legis seorsim, nec Euangelii. Longe enim inter se diuersa sunt ostendere remedium aduersus morbū, & in certum interitum hominem ducere.

4 Cum Dominus dicit: Conuertimini ad me & salui eritis. Item: Nolo mortem peccatoris, conuertimini & viuite, non est legis concio, quæ hanc damnatoriam sententiam absque misericordia sonat: Maledictus omnis qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis: sed ipsissima Euangelii

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

absque misericordia sonat: Maledictus omnis qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis: sed ipsissima Euangelii vox. Non enim hic auditur tonitru damnantis legis, sed suauissima compellatio miserentis Dei, qui reuertentibus uitam promittit. 5

Cum his consonat vox Christi: oportet prædicari pœnitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo. Item: Non veni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Item Actor. v. Petrus hoc ipsum testatur cum ait: Hunc principem & saluatorem exaltauit Deus dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli & remissionem peccatorum.

Qui ergo dicunt legis esse munus præ- 6
dicare pœnitentiam, nec vim legi srecte considerant, nec uirtutem mortis & resurrectionis Christi recte perpendunt: vt interim taceam eos magnam iniuriam Christo facere, in cuius solius nomine pœnitentia est prædicanda.

Sed clamant isto pacto legem tolli & lo- 7
cum dari Antinomis. V trumq; falsum est. Nam & legẽ fatemur ea peccata monstrare, ad quorũ pœnitẽtiam nos inuitat Euangeliũ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

& agnoſcimus legem Dei, quam uſitate Decalogum appellamus, eſſe normam vitæ Chriſtianæ unicam.

8 Magna eſt ſanè inſulſitas ex eò inferre Legis eſſe prædicare pœnitentiã, propterea quòd monſtret peccatum. Nam Lex dum monſtrat peccatum, vulnerat, occidit, damnat, nec unquam ſonat hanc vocem: Reſipiſce & ſaluus eris: ſed potius morte æterna morieris. Euangelium autem dum inuitat ad pœnitentiam, vulneri paratum eſſe remedium indicat, iuxta illud: Agite pœnitentiam, appropinquat enim Regnum cœlorum.

9 Præterea eius eſt inuitare ad pœnitentiam, cuius eſt ſpem veniæ facere, hoc cum ſit ſolius Euangelii, errant qui legis eſſe dicunt munus prædicare pœnitentiam.

10 Sed dicunt qui διαλεκτικώτεροι eſſe uolunt. Lex prædicat pœnitentiam per ſe, Euangelium uero per Accidens. Vtrumque inſulſe dicitur. Verum ſi illam dialecticam diſtinctionem retinere lubet, ita potius dicendum eſt. Lex eſt prædicatio pœnitentiæ, at non per ſe, ſed per accidens, hoc eſt, quatenus deducit nos in cognitionem peccatorum, quorum iubet nos pœnitere Euangelium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

gelium. Euangelium autem est prædicatio pœnitentiæ per se, quia pœnitentibus proponit Christum & offert gratuitam remissionem peccatorum.

Hoc etiam fine prædicationis pœni- 11
tentiæ confirmatur. Ideo enim prædicatur pœnitentia, ut gratiæ sit locus. Conuertimini, inquit, Filii auertentes, & ego sanabo auersiones uestras.

Nemo, ut existimo, negabit Baptis- 12
mum esse Sacramentum Euangelii & non legis. Sed ipse Baptismus nihil aliud est, quàm aspectabilis conciõ pœnitentiæ & remissionis peccatorum in nomine Christi. Perperam igitur faciunt, qui quod propriũ est Euangelii, legi attribuunt.

Hinc ergo effectum est, quòd lex per 13
se prædicet transgressoribus mortem & damnationem: Euangelium uero pœnitentibus uitam & salutem, & ab omni reatu absolutionem.

Sed obiicient forte Iudam egisse 14
pœnitentiam, ad quam non ipsum vocauit Euangelium, sed lex. Egit quidem ipse pœnitentiam ad desperationem & damnationem, sed ea non prædicatur in nomine Christi, sed suggeritur a Diabolo, ut homo reus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

pereat. Ad hanc non inuitant nec Prophe-
tæ, nec Apoſtoli, nec ulli ſinceri miniſtri,
imo, ut hæc caueatur, ad Euangelicam in-
uitant pœnitentiam, quæ in ſcriptura μετά-
νοια dicitur, & non μεταμέλεια qualis
Iudæ fuit.

15 Poſtquam iam oſtenſum eſt Euangelii
proprium eſſe prædicare pœnitentiam, nunc
declarandum eſt quænam ſit uera ratio ſa-
lutaris pœnitentiæ.

16 Vna itaque hæc ratio eſt veræ pœniten-
tiæ, ut audita inuitatione ad pœnitentiam,
ex animo doleamus admiſſa peccata, quæ
Deum a nobis abalienarunt, & expetamus
condonationem peccatorum propter vic-
timam filii Dei, & certam concipiamus fidu-
ciam remiſsionis peccatorum, iuxta verba
ſymboli: Credo remiſsionem peccatorum,
ſimul proponentes nos uelle omnem offen-
ſam Dei in poſterum cauere, deponendo ue-
terem hominem & induendo nouum.

17 Hanc eſſe unicam rationem ſalutaris pœ-
nitentiæ coram Deo, multæ Propheticæ &
Apoſtolicæ conciones & exempla ſancto-
rum oſtendunt.

18 Paulus Epheſiorum 4. ita ſcribit: Vos
autem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

dem ipſum audiſtis & in ipſum eſtis edocti,
ut deponatis ſecundum priſtinam conuerſa-
tionem ueterem hominem, qui corrumpi-
tur ſecundum concupiſcentias erroris: Re-
nouemini autem ſpiritu mentis ueſtræ, &
induatis nouum hominem, qui ſecundum
Deum creatus eſt.

Paulus his uerbis, ut alia teſtimonia omit- 19
tamus, ſatis oſtendit veram ſalutaris pœni-
tentiæ rationem eſſe, quam poſui, quæ hac
breuiſsima definitione concludi poteſt. Pœ-
nitentia uera eſt conuerſio hominis ad Deũ,
qua fit nouus homo, iuxta uoluntatem Dei
viuens.

Hæc diſtinctius intelliguntur, enume- 20
ratis partibus veræ pœnitentiæ, quæ ſunt:
contritio, fides, & noua obedientia, ſeu, ut
Paulus loquitur, mortificatio, & viuificatio.

Contritio eſt pauor conſcientiæ ob 21
peccatum admiſſum, quæ tum demum ve-
ra fit ex agnitione peccati & ſenſu iudicii
Dei, quando proponitur victima Chriſti
peccati expiatrix.

Hæc contritio quatuor proprietates ſeu 22
effectus habet. Primum enim agnoſcit pec-
catum, quod contra normam iuſtitiæ Dei

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

cõmissum est. Deinde agnoscit iustam iram Dei & maledictionem ob peccatum. Tertio serio dolet ob admissum peccatũ. Postremo detestatur & abominatur peccatum.

23 Hæc Euangelica contrItio differt a Iudæ contritione, cui factum non displicuit propter suam turpitudinem, & propterea quod erat uiolatio normæ iustitiæ Dei, sed propter metum pœnæ. Voluit enim proditionẽ suam, cum facta esset, esse infectam, & ideo dicitur μεταμεληθείς, hoc est, solicitus & anxius factus propter suũ factũ, adeo quod tristicia sit absorptus: Non μετανοηθείς, qua uoce significatur uitæ & consilii mutatio in melius.

24 Fides est noticia & assensus promissæ & expetitæ misericordiæ, & in eandem firma fiducia, non autem vacillans opinio.

25 Hæc fides habet partes has. Primam, agnitionem mediatoris & intercessoris Iesu Christi apud Patrem. Secundam, fiduciam mediatoris agniti, & imputatæ credenti iustitiæ mediatoris. Tertiam, consolationem conscientiæ aduersus terrores peccati & legis. Quartam, inchoationem nouæ uitæ.

26 Hæc Euangelica fides differt a fide legis.

Fides

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

Fides enim legalis talis est, qualis promis-
sio: promissio autem legis habet annexam
conditionem impletæ legis, quæ cum a ne-
mine præstari potest, fit & irrita legis pro-
missio, donec uentum fuerit ad Christum, &
fides ruit quæ legales promissiones respicit.
Verum quia fides Euangelica accipit, quod
gratis offertur, manet firma, qua credens iu-
stus & acceptus est Deo.

Noua obedientia necessario nexu cum 27
fide coniuncta est. Hæc absoluitur quatuor
partibus: Pietate erga Deum, charitate erga
homines, sanctimonia & puritate uitæ, &
diligentia in officio. Ideo enim fide regene-
ramur, ut pie, iuste, & temperanter uiua-
mus.

Hæc obedientia a fide profecta, multum 28
differt ab ea, quæ qualiscunque præstatur ab
impiis, iuxta externam legis literam. Nam
hæc literalis, ut ita dicam, obedientia fecit
quidem, ut Paulus esset irreprehensibilis co-
ram hominibus, cuius tamen cor, priusq; cō-
uersus est ad Christum, mansit impurum.
Defuit enim Paulo ante conuersionem fides
& Christi spiritus, sine quibus obedientia
erga legem placere nequit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

29 Hæc pœnitentiæ membra, ſi in illuſtri-
bus exemplis conſpiciantur, magis & ani-
mos mouebunt, & erunt in promptu tan-
quam veræ pœnitentiæ pictæ quędam ima-
gines, quæ in oculos incurrunt quodammo-
do, & deinde in animum transferuntur.

30 Peccatrix Lucæ vij. audito Euangelio
Chriſti, quo inuitantur homines ad pœni-
tentiam, lachrymis teſtatur pauorẽ conſcien
tiæ ob peccatũ & odium peccati: Fidem ſuo
ad Chriſtum acceſſu indicat: Nouam vitam
offi cioſa erga Chriſtum declarat.

31 Latro in cruce voce & confeſsione pub-
lica ſuum teſtatur peccatum. Ex fide Chri-
ſtum inuocat, atque gratitudinis erga Deum
& charitatis erga proximum teſtimonia
edit, atque ita mortificatur carne & uiuifica-
tur ſpiritu.

32 Etſi autem vna eſt ratio veræ pœniten-
tiæ: tamen eius modi ſunt plures. Eſt enim
pœnitentia impii & eſt pœnitentia pii. Vtra-
que & priuata & publica eſſe poteſt.

33 Pœnitentia impii eſt conuerſio impii ad
Deum, hoc eſt, cum impius audiens Euange-
lium inuitare homines ad pœnitentiam, ſe
coram Deo proſternit in vera agnitione pec
cati,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

mediatur pietatem erga Deum & charitatem erga proximum. Exemplum illustre est in publicauo Lucæ 18. & in debitore 10000. talentorum pulcherrima pictura.

Pœnitentia pii est, qua pius deplorat sua 34
occulta peccata, & lapsus alios, qui uel ex infirmitate, uel ignorantia cõtingunt: erigit se fiducia Christi, petens remissionem & assidue crescit in mortificatione veteris hominis & excitatione noui. Hæc pœnitentia in multis Psalmis describitur & precipue in 25.

Vtraque priuatim & publice fieri po- 35
test. Priuatim fit cum soli Deo te aperis: publice cum accedit publica pœnitentiæ professio.

Verum de publica sciendum est, quod sit 36
duplex: Vnius, & totius cœtus Ecclesiæ, sed modus diuersus est propter circumstantias.

Publica enim pœnitentia totius cœtus 37
est, quando solennis instituitur pœnitentiæ professio, indicta a magistratu, aut gubernatoribus Ecclesiarum: qualis fuit pœnitentia Niniuitarum, & in nostris Ecclesiis sæpe eius exempla vidimus.

Huius finis est deprecatio iræ Dei & pre- 38
sentiũ seu impendentiũ malorũ propter admissa scelera. Absoluitur agnitione peccati &

iustæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

iuſtæ iræ Dei, fiducia Chriſti, meditatione pietatis in poſterum & inuocatione ſobria & ſeria.

39 Publica unius eſt, cum aliquis, poſtquam receptus eſt in album ciuium Eccleſiæ, ita ſuis moribus Eccleſiam offendit, ut ſenatus Eccleſiæ eum excludere de Eccleſiaſtico cœtu cogatur, ſicut accidit Corrinthio qui nouercam polluerat.

40 Hæc publica pœnitentia eas partes requirit, ex quibus Eccleſia colligere poteſt eũ qui offenderat uere reſipiſcere & meditari pœnitentiam ſeriam.

41 Hinc eſt quod ueteres huius pœnitentiæ tres numerarunt partes, contritionem, confeſsionem & ſatisfactionem.

42 Contritio fuit aſsiduus dolor excluſi a cœtu Eccleſiaſtico propter ſuam culpam, qui dolor deprehendebatur ex lachrymis pœnitentis & petentis redire in gratiam cum Eccleſia. Exemplum eſt inceſtuoſus Corinthius.

43 Confeſsio erat publica coram Eccleſia criminis admiſsi agnitio & deteſtatio, non fuit enumeratio ſecretorum ſcelerum, ſed tantum eius delicti, cuius arguebatur, expoſitio & deploratio.

Satis-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

Satisfactio constabat duabus rebus. 44
Vna, ut reus publice a parocho uerbis castigaretur in aliorum exemplum: quam ob causam græci hanc tertiam partem pœnitentiæ publicæ uocarunt ἐπιτίμιον, quemadmodum ex Basilio apparet. Altera, ut reus sua uoce & lachrymis peteret ueniam supplex ab Ecclesia, quam offenderat: quo facto satisfiebat Ecclesiæ, adeo quod Ecclesia lapsum fratrem in gratiam reciperet, ac eum postea omni officio prosequeretur oblita offensæ. Atque hac de causa latini hanc partem uocarunt satisfactionem.

Hæc bono consilio instituta erant & 45
conseruabant politiam Ecclesiasticam sancta disciplina, quæ iam maxima ex parte non sine magno detrimento Ecclesiæ Christi collapsa est.

Hoc cum non animaduerterent posterio- 46
res, hanc pœnitentiam publicam fecerunt vniuersalem, non discernentes inter eam pœnitentiam, quæ Deo fit, & eam quæ fit Ecclesiæ propter lapsum aliquem, quo ipsa offensa erat.

Hinc factum est, quód Papistæ dicant 47
tres esse pœnitentiæ salutaris, quæ fit coram Deo, partes; Contritionem, confessionē & satis-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

& ſatisfactionem, neque ullam aliam pœnitentiam agnoſcunt.

48 Contritionem requirebant ſufficientem, cum nulla poſsit eſſe ſufficiens: & hanc fingebant remiſsionem peccatorum mereri: quod ſane in filium Dei ſumme contumelioſum eſt.

49 Confeſsionem vocabant enumerationem peccatorum coram ſacerdote, & hanc neceſſariam ad abſolutionem docebant, cum tamen nuſquam extet præceptum diuinum de enumeratione ſingulorum, & enumeratio omnium ſit impoſsibilis, ſicut ſcriptum eſt: delicta quis intelligit.

50 Satisfactionem uocabant opus indebitum non mandatum a Deo, quo fingebant compenſari pœnas æternas ſeu purgatorii. Hoc figmentum unico hoc dicto ſatis refellitur: Fruſtra colunt me mandatis hominū, ut interim taceam nullum errorem in Eccleſia fuiſſe magis contumelioſum in Chriſtum, vnde tam immenſum errorum Chaos emerſit. Hinc Regnum Antichriſti ſtabilitum eſt, hinc miſſæ, hinc indulgentiæ, hinc pingues culinæ monachorum & ſacrificulorum.

51 Cum huiuſmodi ſit doctrina Antichriſti, hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

hinc missæ, hinc indulgentiæ, hinc pingues culinæ monachorum & sacrificulorum.

Cum huiusmodi sit doctrina Antichri- 51
sti, hoc est, Papæ & Papistarum, decet omnes pios eam detestari, & gratias Deo agere, quòd lucem suam accenderit, ad quam istæ Diabolicæ tenebræ euanescant.

Non minus Catharorum impium dog- 52
ma est detestandũ, qui negarunt post Baptisma lapsis in manifesta scelera remitti peccata: qui error manifeste pugnat cum promissionibus Euangelii & exemplis illustribus. Nam & Petrus post tristem lapsum receptus est a Christo: & incestus apud Corinthios pœnitens recipitur a Paulo, & multa alia in scripturis exempla extant.

Hoc tamen summo studio cauendum est, 53
ne uel perseueremus in delictis contra cõscientiam, vel simus securi, quasi parum esset Deum peccatis nostris offendere. Nam ut extant multa exempla misericordię Dei in peccatores, qui sunt recepti in gratiam, ut Adam Manassis, Dauid, Petri, incesti &c. Ita etiam horrenda exempla iudicii Dei in peccatores, qui non sunt reuersi per pœnitentiã (ut sunt Cain, Esau, Saul, Iudas, & innumeri alii)

admone

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

admonebunt nos timoris Dei, in cuius conſpectu nos ambulare cogitandum eſt.

54 Omnium igitur tutiſsimum conſilium eſt illud Prophetæ: indicabo tibi o homo quid ſit bonum & quid requirat Iehouah abs te: vtique facere iudicium & diligere miſericordiam, & humiliare te ad ambulandum cum Deo tuo.

QVÆSTIO.

Num Ieiunium quadrageſimale, ut à Papa indictum eſt, ſit opus Adiaphorum nec ne.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)

545

cuius con-
eſt.
conſilium
bi o homo
t Iehouah
m & di-
umis

eſimale, ut à
diaphorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 545 8° (LN 793)